Eduskunnan sivistysvaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto asiassa: VNS 6/2025 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

1 Lausuntopyynnöstä

Eduskunnan sivistysvaliokunta pyytää Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa asiassa VNS 6/2025 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta ja lausunnossa pyydetään sivistysvaliokunnan toimialan näkökulmasta keskittyen erityisesti nuorisoon.

2 Nuorten tekemien rikosten kehityksestä ja rikosilmiöistä

Poliisi on havainnut nuorten väkivaltarikollisuuden kehitystä, joka sijoittuu perinteisen nuorisorikollisuuden ja katujengien väliin. Tämä selittää osaltaan julkisilla paikoilla tapahtuneiden väkivaltarikosten määrän kasvua. Ampuma-aseiden, räjähteiden ja teräaseiden hallussapito julkisuudessa on yleistynyt, mikä vaatii riittäviä poliisin toimivaltuuksia. Alaikäisten tekemiä rikoksia on havaittu kolminkertaisesti enemmän vuosien 2015–2023 välillä, ja vuonna 2024 lähes kolmannes yleisillä paikoilla tehtyjen väkivaltarikosten epäillyistä oli alle 18-vuotiaita. Jyrkintä kehitys on ollut pienellä ryhmällä nuoria, jotka syyllistyvät toistuvasti vakaviin rikoksiin, vaikka suurin osa nuorista ei syyllisty rikoksiin lainkaan. Toisaalta esimerkiksi liikenne- ja omaisuusrikokset ovat vähentyneet.

Nuorten tekemissä väkivaltarikoksissa korostuu uhrin nöyryyttäminen, kuten rikosten kuvaaminen ja jakaminen sosiaalisessa mediassa. Rikoslakiin tehdyt muutokset mahdollistavat paremman puuttumisen tähän ilmiöön tuomioistuimessa. Nuorten tekemät väkivaltarikokset katujengeissä tai niiden ulkopuolella kohdistuvat usein toisiin nuoriin, mutta joissain tapauksissa täysin ulkopuolisiin, joka voi lisätä turvattomuuden tunnetta yleisillä paikoilla liikuttaessa.

Rikollisen käyttäytymisen taustatekijöitä ovat syrjäytyminen, kaveripiirit ja sosiaalinen media, joka voi levittää norminvastaista käyttäytymistä ja viranomaisvastaisuutta. Sosiaalinen media voi vaikuttaa siihen, että nuoret ihannoivat sosiaalisesta mediasta saatuja normien vastaisia käyttäytymismalleja ja heille tulee vaikutelma siitä, että sosiaalisen median algoritmien tarjoama sisältö on tavoittelemisen arvoista ja edellyttää yhteiskunnan normien vastaista toimintaa. Myös viranomaisvastainen asennoituminen on poliisin havaintojen mukaan kasvanut kuten myös yleinen asenteiden koventuminen. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen lisää rikoskierteen riskiä. Suomessa toimii kymmenkunta katujengiä, joihin voi liittyä muuta järjestäytynyttä rikollisuutta ja nuorten, myös

alle rikosvastuun iän, rekrytointia väkivaltarikoksiin. Poliisi puuttuu tähän rikoksiin rekrytointeihin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, muun muassa VaaS-ilmiön (Violence-as-a-Service) torjunnalla.

3 Verkkoympäristö ja nuoret

Verkkoympäristön palveluiden kehittyminen on muokannut nuorten tapaa viettää vapaa-aikaa, ja sosiaalisen median trendit muokkaavat aiempaa enemmän nuorten toimintaa. Samalla kun internetin palvelut mahdollistavat nuorten yhteydenpidon ystäviin, uudet harrastukset ja opiskelun, niin verkkoympäristön haitat myös kohdistuvat lapsiin ja nuoriin. Kuten aiemmin todettiin, niin rikoksentekijät voivat hyödyntää verkkoympäristöä nuorten rekrytoimiseen rikolliseen toimintaan tai sitä voidaan pyrkiä käyttämään radikalisaation levittämiseen. Erityisesti lapset ja nuoret, joilla on haasteita koulunkäynnin, elämänhallinnan kanssa tai käyttävät päihteitä ovat todennäköisesti herkemmin alttiita sosiaalisen median haitallisille vaikutuksille.

Verkkoympäristö mahdollistaa rikoksentekijöille myös sen, että he voivat esimerkiksi lapsiin kohdistuvassa seksuaaliväkivallassa tavoittaa satojen tai jopa tuhannen uhrin potentiaalisen joukon, joita he voivat kiristää ja uhkailla ryhtymään seksuaalisiin tekoihin.

Verkkoympäristön haittojen torjunta edellyttää viranomaisilta entistä enemmän läsnäoloa niissä palveluissa, joissa nuoret viettävät suuren osan vapaa-ajastaan. Haittojen torjumiseksi tulisi pohtia myös sitä, pitäisikö sosiaalisen median ja muiden internetin palveluiden käyttäjien ikärajaa tarkastella kansallisesti uudelleen, kuten joissain muissa Euroopan maissa on tehty sen jälkeen, kun sosiaalisen median haitoista nuorille on ollut esittää tutkittua ja luotettavaa tietoa. Sosiaalisen median ja internetin eri palveluiden osalta tulisi myös selvittää, olisiko ikärajoihin liittyvää palveluihin pääsyn kontrollia täsmennettävä ja siten varmistettava, että palveluita ei käytetä, mikäli käyttäjä ei ole lainsäädännön tai palvelun käyttöehtojen mukaisesti riittävän vanha käyttämään palvelua. Tällä hetkellä käyttäjän ikää ei monissa nuorten käyttämissä palveluissa varmisteta riittävästi, ja palveluita käyttävät usein jopa alle kymmenvuotiaat lapset, joilta puuttuu tieto ja kyky arvioida palvelun tai sen käyttäjien heille aiheuttamia riskejä.

4 Ennaltaehkäisy, toimintamallit ja lainsäädäntö

Nuorten rikollisuuden ehkäisemisessä ja torjunnassa korostuvat ennaltaehkäisevät toimet ja viranomaisten moniammatillinen yhteistyö. Ankkuritoiminta, jossa poliisi, sosiaali- ja terveystoimi sekä nuorisotoimi työskentelevät yhdessä, tukee lasten ja nuorten hyvinvointia ja ennaltaehkäisee rikoksia varhaisessa vaiheessa. Myös vanhempien tukeminen, perhetyö ja koulujen kanssa tehtävä yhteistyö ongelmaratkaisussa sekä laillisuuskasvatuksessa ovat keskeisiä. Rikoksentorjuntaa on vahvistettava paikallistasolla esimerkiksi kuntien turvallisuussuunnitelmissa ja moniammatillisissa työryhmissä.

Ankkuritoiminnan tavoitteena on nuorten rikoskierteen katkaisu mahdollisimman varhain moniammatillisen yhteistyön muodoin sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen.

Koulupoliisimallissa poliisi tekee yhteisteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa ongelmatilanteissa, jotka kuuluvat poliisin tehtäviin ja poliisi on entistä paremmin tavoitettavissa ongelmatilanteissa. Toimintamallissa poliisi jalkautuu päiväkoteihin, kouluihin ja oppilaitoksiin luottamuksen kehittämiseksi ja yhteydenottamisen mataloittamiseksi. Toimintamallissa poliisi tarjoaa kaikille kouluille ja oppilaitoksille mahdollisuuden osallistua online-oppitunneille, joilla keskitytään laillisuuskasvatukseen. Toimintamallin kokonaisuuteen liittyy myös some-konsepti.

Lainsäädännön kehittämisessä on huomioitava, miten viranomaiset voivat puuttua alle 15-vuotiaiden rikoksiin. Poliisiammattikorkeakoulun selvityksen esitettiin, että lainsäädäntöä muuttamalla poliisi voisi tietyissä tapauksissa ottaa alle 15-vuotiaan kiinni enintään 12 tunniksi ja erityisen painavien perustein 24 tunniksi, arvioiden toimenpiteet aina lastensuojelullisin perustein. Nykyiset keinot eivät aina riitä katkaisemaan rikoskierrettä ja takaamaan nuorten turvallista kasvua, mikä voi edellyttää lastensuojeluviranomaisten toimivaltuuksien tarkastelua.

Lastensuojelulaitoksista karkaavien nuorten riski päihteiden käytölle ja rikosten uhriksi joutumiselle on kohonnut. On tarpeen kehittää keinoja heidän suojelemisekseen ja riskien pienentämiseksi.

Poliisi painottaa kodin ja koulun merkitystä nuorten käyttäytymisen ohjaajina. Vanhemmilla on keskeinen vastuu ja rooli ehkäistä nuoren ajautumista rikoksiin, ja poliisi katsoo, että vanhempia on tuettava kasvatustehtävässään. Yhteiskunnan on tarjottava tuki nuorille ja heidän vanhemmille, joka käytännössä voi tarkoittaa esimerkiksi perhetyötä, neuvontaa ja varhaista puuttumista perheväkivallan tai päihdeongelmien tapauksissa, jotka heijastuvat nuoriin.

Ennalta ehkäisevät toimet ovat ensisijaisia nuorisorikollisuuden torjunnassa. On jatkettava ja vahvistettava niitä toimia, joilla puututaan ongelmiin jo ennen rikoskierteen alkamista. Tämä tarkoittaa käytännössä tiivistä yhteistyötä poliisin, koulujen, sosiaali- ja terveysviranomaisten, nuorisotyön sekä järjestöjen kesken. Selonteossa esiin nostettu malli, jossa koko yhteiskunnan mukana olosta rikosten torjunnassa on erittäin kannatettava.

Nuorten tekemiksi epäiltyihin rikoksiin tulee puuttua nopeasti ja johdonmukaisesti rikosprosessin eri vaiheissa sekä moniammatillisena yhteistyönä, tarvittaessa jo ennen varsinaista prosessia. Rikosvastuun toteutuminen nuortenkin osalta on tärkeää yhteiskunnallisen oikeustajun kannalta. Poliisihallitus tukee rangaistusten koventamista tilanteissa, joissa aikuiset tai jengit käyttävät alaikäisiä rikoksiin tai tekoihin liittyy poikkeuksellista raakuutta tai nöyryytystä. On tärkeää panostaa myös siihen, mitä nuorelle tapahtuu rikosprosessin jälkeen. Exit-toiminnan laajentaminen, kuten mentorointi, työharjoittelu ja terapia, auttaa katkaisemaan yhteydet rikollisryhmiin ja tukee nuoria palaamaan turvallisempaan arkeen. Poliisin näkökulmasta tällainen toiminta on arvokasta, koska jokainen nuori, joka saadaan irti jengistä tai rikoskierteestä, tarkoittaa tulevaisuudessa vähemmän rikosten uhreja ja turvallisempaa yhteiskuntaa. Selkeiden rajojen asettaminen nuorille ja

takaamalla rikokseton ajanjakso nuoren elämässä, voivat auttaa katkaisemaan rikoskierteen kokonaisuudessaan.

5 Resurssit ja yhteiskunnan vastuu

On huomattava, että kaikki edellä mainitut toimet edellyttävät riittäviä resursseja. Määrärahojen ja henkilöresurssien riittävyys poliisille ja kumppaniviranomaisille olisi kyettävä turvaamaan. Selonteossa todetaan, että tavoitteiden toimeenpano vaatii viranomaisten toimintaedellytysten ja rahoituspohjan varmistamista.

Kaikkien toimenpiteiden onnistuminen edellyttää riittäviä resursseja poliisille ja muille viranomaisille. Nuoriso on tulevaisuuden voimavara, ja heidän oikeutensa turvalliseen kasvuympäristöön on turvattava. Nuorisorikollisuuden kitkeminen vaatii sekä yhteiskunnan tukea nuorille että selkeitä seuraamuksia rikoksiin syyllistyville. Panostukset nuorisoon ovat panostuksia koko yhteiskunnan turvalliseen tulevaisuuteen.

Kimmo Ulkuniemi, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.10.2025 klo 08:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi